

PRESTAREA SERVICIILOR BIBLIOMETRICE ÎN BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

CARRYING OUT BIBLIOMETRIC SERVICES IN THE UNIVERSITY LIBRARY

Viorica LUPU, Vera SOBEȚCHI

Abstract: *The authors plead on the redefinition and expansion of the role of libraries in university institutions through the development of innovative services, inclusive offering bibliometric services. Bibliometric evolved from a sub-discipline of biblioteconomy and science information to an instrument of evaluation and comparative analysis of visibility of production of scientific and academic research activities. The article deals with the Republican Scientific Agricultural Library experience concerning the provision of services based on bibliometric data involving : status of scientific journals (indexed in databases or ISI); bibliometric analyses of publications of researchers; setting Hirsch index of authors; assistance researchers regarding personalizing the scientific production the database Scopus, etc.*

Keywords: *role of libraries, innovative services, research activities, indexed in databases, bibliometric analyses*

Viziunea privind destinul și viitorul bibliotecilor, imaginea și statutul bibliotecarului în societate reprezintă o temă actuală în cadrul profesiei în sine și în literatura de specialitate.

În ultimele decenii, bibliotecile se confruntă cu un proces complex de reevaluare a produselor și serviciilor, a competențelor profesionale, în cadrul căruia domeniile de activitate tradițională sunt puse în discuție tot mai mult (Ball R., Tunger D. 2006). Natura serviciilor bibliotecilor universitare se schimbă radical în contextul extinderii, diversificării și creșterii exigenței cererilor de informare ale utilizatorilor; aplicării tehnologiilor informaționale moderne în activitățile bibliotecare; transformărilor produse în evoluția documentelor etc.

În exercitarea funcției de bază a bibliotecilor universitare, care continuă să fie susținerea informațională a procesului educațional și a activității de cercetare științifică din cadrul instituțiilor din care fac parte, produsele și serviciile furnizate capătă forme multiple și variate. Biblioteca, ca component informațional de bază al universității, tinde să se alinieze la tendințele de dezvoltare ale științei și tehnologiei, caracterizate de internaționalizarea învățământului superior, creșterea competitivității în mediul academic, interdisciplinarizarea domeniilor de cunoștințe, sporirea volumului de informații, creșterea necesității de măsurare și evaluarea performanțelor cercetărilor științifice etc.

Studierea proceselor de comunicare în știință, măsurarea excelenței și calității cercetării constituie tot mai mult o problemă de interes pentru guverne, instituții de cercetare, universități și organisme de finanțare ca o modalitate de evaluare a responsabilității și calității cercetării științifice (Țurcan, N. 2013).

Bibliotecile universitare trebuie să răspundă acestor provocări prin redefinirea și extinderea rolului său profesional în cadrul instituțiilor universitare, prin depunerea mai multor eforturi pentru a dovedi importanța și utilitatea lor, prin identificarea unor modalități de a adăuga valoare activităților sale, prin dezvoltarea unor servicii

inovatoare. Bibliotecile universitare din străinătate își asumă un rol tot mai activ în procesul de comunicare științifică prin oferirea serviciilor bibliometrice, bibliometria evoluând de la o subdisciplină a biblioteconomiei și științei informării la un instrument de evaluare și analiză comparativă a vizibilității producției științifice și activităților de cercetare universitare. Prin intermediul acestor servicii bibliotecile pun la dispoziție informații bibliometrice diverselor segmente ale personalului academic - cercetătorilor individuali, unor grupuri de cercetători, unei structuri universitare (facultate, catedră, laborator). Totodată, bibliotecile acordă servicii bibliometrice și factorilor de decizie de la nivelul universității în determinarea poziției instituției în diverse clasamente, top-uri internaționale ale universităților.

O atenție aparte în prestarea serviciilor bibliometrice se acordă unui grup specific de cercetători, cum ar fi doctoranzii. În vederea susținerii cercetării doctorale bibliotecile îndrumă procesul de documentare prin instruire în căutarea în baze de date, în prezentarea indicatorilor scientometrici, în realizarea referințelor bibliografice cu utilizarea unor soft-uri specializate; prin recomandări privind publicarea rezultatelor științifice (Repanovici A., 2014).

În vederea prestării serviciilor bibliometrice, în universitățile de peste hotare sunt create subdiviziuni speciale, cum ar fi: Departamentul bibliometric, Biroul de scientometrie etc. sau aceste servicii sunt puse în sarcina Departamentului de Asigurare a Calității, Departamentului Știință și Inovare, Departamentul Editorial. În majoritatea universităților funcția bibliometrică este exercitată de către biblioteci, cel puțin un bibliotecar se ocupă full time de activitatea bibliometrică. În cazul în care în cadrul universității funcționează o structură bibliometrică specială, atunci sunt incluși neapărat și reprezentanți ai bibliotecii.

În opinia unor autori de peste hotare, că specialiștii în informare, bibliotecarii, care lucrează cu volume enorme de informații și realizează prelucrarea și asigurarea disponibilității acestora, sunt practic în măsură să furnizeze date bibliometrice în mediul științific. Un argument în favoarea acestui considerent este și faptul că anume bibliotecile sunt capabile să ofere aceste servicii într-o manieră interdisciplinară și independent de propriile lor interese (Ball, R., Tunger, D., 2006). Competențele profesionale ale bibliotecarilor, incluzând o experiență pe termen lung în gestionarea datelor bibliografice, sunt exploatate tot mai activ în crearea arhivelor instituționale, astfel bibliotecarii au acces imediat la surse de date importante pentru măsurarea productivității rezultatelor științifice (Astrom, F., Hansson, J., Olsson, M., 2011).

În condițiile în care se înaintează cerințe tot mai mari față de universitățile din RM, inclusiv și față de Universitatea Agrară de Stat din Moldova, în vederea îmbunătățirii indicatorilor performanțelor academice și de cercetare, cresc și exigențele față de biblioteci. În această ordine de idei, Biblioteca Republicană Științifică Agricolă și-a revizuit oferta de servicii informaționale orientate către cercetători și a inițiat prestarea serviciilor bazate pe date bibliometrice. Serviciile bibliometrice oferite de BRȘA presupun următoarele activități:

- Stabilirea statutului revistelor științifice (cotate ISI sau indexate în baze de date);
- Identificarea revistelor potențiale pentru publicarea articolelor într-un anumit domeniu;
- Efectuarea analizelor bibliometrice ale publicațiilor cercetătorilor;

- Stabilirea indicelui Hirsch al autorilor;
- Acordarea asistenței cercetătorilor privind personalizarea producției științifice în baza de date Scopus;
- Formarea și dezvoltarea abilităților de utilizare a bazelor de date scientometrice;
- Consultații privind evaluarea publicațiilor științifice, calcularea și interpretarea indicatorilor bibliometrici pentru reviste, articole, autori, instituții și facultăți;
- Determinarea poziției universității în clasamentele internaționale de referință.

În rezultatul aprobării în cadrul universitar al regulamentului de acordare a premiilor pentru publicarea lucrărilor științifice în reviste cotate ISI, bibliotecii i s-a atribuit ca sarcină confirmarea publicării articolelor în reviste indexate în baze de date sau cotate ISI. Biblioteca eliberează autorilor o adeverință prin care se atestă prezența articolelor în reviste cotate/indexate ISI, numărul de autori și apartenența lor instituțională. În acest sens, a fost studiată baza de date Web of Science a companiei Thomson Reuters (anterior - Thomson ISI) și nivelul de acces la informațiile care sunt disponibile public și pot fi utile comunității academice. Accesul la baza de date Web of Science este cu plată și nici o instituție din Republica Moldova nu deține accesul deplin la acest produs scientometric. Pentru *stabilirea statutului revistelor științifice* se utilizează produsele companiei Thomson Reuters - Master Journal List și Journal Citation Reports. Totodată, în baza acestor produse, la solicitarea cercetătorilor, se întocmesc liste ale revistelor cotate ISI dintr-un anumit domeniu de cercetare pentru a-i ajuta în *selectarea revistelor* în care ar putea să-și publice articolele.

O *revistă cotată ISI* se consideră revista pentru care Thomson Reuters calculează și publică factorul de impact în Journal Citation Reports și care este inclusă într-una din bazele de date Web of Science. O revistă ce nu figurează printre revistele cotate ISI, dar este inclusă într-o bază de date administrată de Thomson Reuters și este prezentă în Master Journal List, este considerată *revistă indexată ISI*.

Un alt serviciu bibliometric prestat de BRȘA îl constituie efectuarea analizelor bibliometrice ale publicațiilor cercetătorilor prin intermediul bazei de date Scopus (Elsevier), ce cuprinde un volum de peste 50 mln. de înregistrări ale documentelor și are o acoperire de 100% a revistelor cotate ISI. Analiza bibliometrică presupune identificarea și prezentarea indicatorilor cantitativi privind publicațiile unui autor pe anii de publicare, domenii, tipul publicațiilor, sursele de publicare, citările publicațiilor autorului.

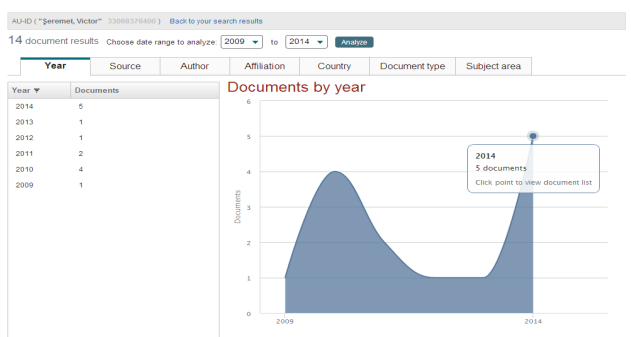

Figura 1. Repartizarea publicațiilor autorului Victor Șeremet în Scopus

De asemenea, pentru cercetători se prezintă indicele Hirsch, indicator care exprimă valoarea activității unui cercetător în funcție de numărul citărilor articolelor pe care le-a publicat.

Indicele Hirsch a fost propus de către fizicianul Jorge Hirsch din cadrul Universității din California (SUA) în anul 2005, fiind adoptat imediat de comunitatea științifică internațional. Astfel, indicele devine un instrument important pentru evaluarea rezultatelor științifice ale cercetătorilor și instituțiilor academice și un criteriu de cuantificare a impactului științific al acestora.

Acest indice se bazează pe o listă de publicații aranjate în ordinea descrescătoare a numărului de citări (începând cu articolul cel mai citat), evidențiind ponderea documentelor intens citate față de documentele care nu au fost încă citate.

Indicele Hirsch este calculat de bazele de date scientometrice comerciale (Scopus, Web of Science), dar se regăsește și în baze de date gratuite cu acces public pe Internet (Google Scholar, Elibrary.ru etc.). Calculat pentru unul și același cercetător indicele poate varia în diferite baze de date, fapt determinat de aria de acoperire a bazei de date selectate. Ca exemplu, indicele Hirsch al cercetătorului UASM Victor Șeremet este egal cu 4 în baza de date Scopus, iar în Google Scholar are valoarea 6.

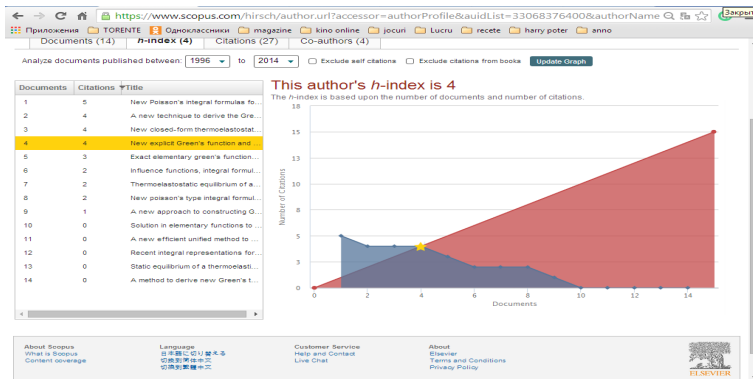

Figura 2. Indicele Hirsch al autorului Victor Șeremet în Scopus

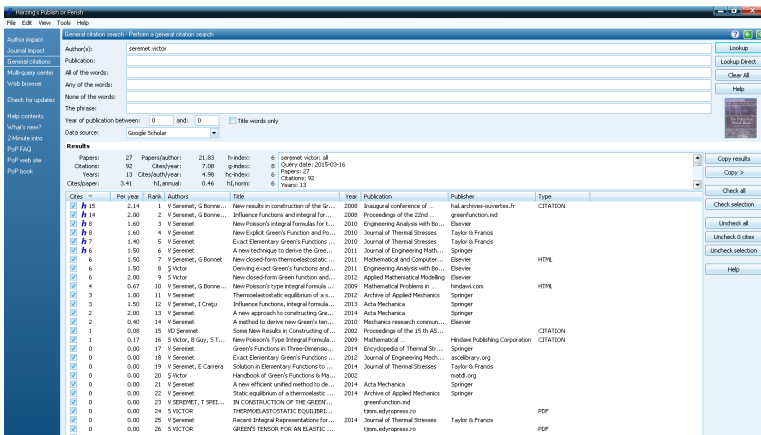

Figura 3. Indicele Hirsch al autorului Victor Șeremet în Google Scholar

Bibliotecarii acordă asistență cercetătorilor în utilizarea bazei de date Scopus, informându-i despre posibilitățile și facilitățile oferite de această bază de date, printre care: configurarea unui cont personal prin care fiecare cercetător își poate salva articolele de interes, căutările efectuate și referințele bibliografice; abonarea la serviciul „alerte”, care generează un e-mail către cercetător ori de câte ori apare un nou articol care satisface un cumul de criterii definit de acesta; abonarea la serviciul „articles-in-press”, care permite vizualizarea publicațiilor în curs de apariție.

În cazul în care lucrările unui cercetător nu sunt reflectate în baza de date Scopus în vederea preluării datelor bibliometrice se utilizează softul Publish or Perish. Acest soft, disponibil gratuit, calculează și oferă un șir de indicatori bibliometrici privind impactul unui autor (numărul total de publicații, numărul total de citări; numărul de citări per articol, numărul de citări per an, indicele Hirsch etc.) sau al unei reviste (h index, g index, hc index, hi norm) (Cheradi, N. 2011).

Un aspect important al atribuțiilor ce le revin bibliotecarilor în contextul prestării serviciilor bibliometrice îl reprezintă formarea și dezvoltarea abilităților cercetătorilor în utilizarea bazelor de date scientometrice. În această ipostază biblioteca conlucrează efectiv atât cu Departamentul Știință și Inovare al universității, cât și cu Direcția Știință, Formare Profesională și Extensiune Rurală a Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova.

Pentru comunitatea științifică universitară biblioteca și Departamentul Știință și Inovare al universității au lansat un program cu genericul “Evaluarea rezultatelor cercetărilor științifice”, promovat la toate catedrele și facultățile universității. În cadrul programului sunt abordate pe larg problemele și oportunitățile de evaluare a rezultatelor științifice prin intermediul bazelor de date scientometrice: Web of Science (Thomson Reuters), Scopus (Elsevier), Science Index (eLibrary.ru) în vederea diseminării rezultatelor cercetărilor și optimizării comunicării științifice.

Aceste subiecte au fost tratate și în cadrul acțiunilor organizate de BRȘA cu prilejul Săptămânii Internaționale a Accesului Deschis 2014 (Open Access Week):

- seminarul „Accesul Deschis: strategii, avantaje, publicare în acces deschis”,
- seminarul „Accesul deschis la informația științifică agricolă”.

BRȘA, având statut de centru de informare și documentare republican în domeniul științelor agricole, și-a propus să ofere un cadru de promovare și dezbateră a problematicii evaluării activității de cercetare cu accent pe bazele de date scientometrice și pentru cadrele de cercetare din instituțiile științifice din domeniul agriculturii. Conferința științifică „Impactul Accesului Deschis asupra vizibilității producției științifice agricole”, desfășurată în parteneriat cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare a RM a avut ca public țintă atât cercetători din cadrul instituțiilor de cercetări științifice în domeniul agriculturii, cât și reprezentanți ai ministerului de resort. Această acțiune a avut ca scop prezentarea bazelor de date scientometrice internaționale: Web of Science, Scopus, Science Index, instrumentul bibliometric național, precum și prezentarea criteriilor de evaluare a revistelor și a cerințelor de publicare a unui articol științific.

Un suport dezvoltat de bibliotecă online în susținerea informațională a cercetătorilor îl reprezintă tutorialele. Acest produs este constituit dintr-un set de materiale de informare ce acoperă diverse subiecte importante și utile în activitatea de cercetare, cum ar fi:

- surse de informare pentru studiu și cercetare;
- strategii, inițiative, declarații internaționale privind Accesul Deschis;
- redactarea unui articol științific;
- prezentarea referințelor bibliografice și a citărilor în lucrări științifice;
- scientometrie, indicatori scientometrici, baze de date scientometrice.

Implicarea și asumarea responsabilității bibliotecii în prestarea serviciilor bibliometrice contribuie la extinderea profilului profesional al bibliotecarului, la creșterea vizibilității și consolidării poziției bibliotecii în mediul academic. Totodată, acest fapt construiește un parteneriat eficient între bibliotecă și Departamentul Știință și Inovare, amplifică relațiile de cooperare cu administrația și factorii decizionali universitari, atribuie un rol mai activ bibliotecii în procesul de comunicare științifică. Extinderea portofoliului de servicii ale bibliotecii prin includerea analizei bibliometrice reprezintă un plus de valoare atât pentru utilizatori, cât și pentru bibliotecă.

Referințe bibliografice:

1. ASTROM, F., HANSSON, J., OLSSON, M., 2011. Bibliometrics and the Changing Role of the University Libraries Fredrik [accesat: 16.03.2015]. Disponibil: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:461857/FULLTEXT01.pdf>
2. BALL, Rafael, TUNGER, Dirk, 2006. Bibliometric analysis – A new business area for information professionals in libraries? Support for scientific research by perception and trend analysis. In: Scientometrics Vol. 66, No. 3, pp. 561–577 [accesat: 16.03.2015]. Disponibil: <http://epub.uni-regensburg.de/5245/1/ball2.pdf>
3. CHERADI, Natalia, 2011. Publish or Perish și Google Scholar – instrumente moderne pentru analiza impactului cercetătorilor. In: Buletinul ABRM, nr. 1 (13), pp. 27-30.
4. REPANOVICI, Angela, 2014. Dezvoltarea de servicii bibliometrice în universități și contribuția bibliotecii. In: Biblioteca, nr. 2, pp. 35-36.
5. ȚURCAN, Nelly, 2013. Provocările Accesului Deschis și vizibilitatea producției științifice a Republicii Moldova. In: BiblioPolis, vol. 49, nr. 3, pp. 45-61.